

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

10. De virtutibus expendendis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

CAPVT X.

*Quomodo in virtutibus expendendis intellectu & ratio-
mo sit vtendum.*

EArum quæ de præclarè factis, & rebus historicis instituuntur meditatio-
num, is esse solet scopus & finis, vt ex eis, rectè viuendi exempla & argumen-
ta sumamus, quare omnia ea tam multiplex, quam recensuimus, consideratio
eò vergit, vt virtuti capeffendæ planior via sternatur, leniterque & sensim ab ad-
miratione virtutis alienæ ad suam ipsius incitandam firmior gradus fiat: cum
autem historica meditantur huc delapsi erimus, (vt in exemplo descripto, cum
ad paupertatis & mendicitatis desiderium iritandum deuenierimus) tum vti
ea quoque nobis adhibenda erunt quæ hoc capite recensentur.

Primo ac præ reliquis virtutis propositæ vis, natura, proprietates & partes pro-
bè sunt cognoscendæ, estque nobis ipsa spectabili decore ac splendore fingenda.
Se ergo oculis animi obijciat paupertas, tenui, sed honesto habitu Heronæ,
fortuna bona omnia despectans, caelestia iam propè contrectans, humilitate &
patientia comitibus gaudens, tranquillitate magna perfruens, providentiissima,
quæ illi assideat, Dei curæ & benignitati confidens, ac futuri secura. Aderit se-
dulus illi cultor Ignatius, eiusque inopia diues, multa, magna, ampla, & toto orbe
diffusa, diuina ope fretus audebit. Poterit & adspectari paupertatis vnicè dile-
ctus alumnus Franciscus, vt eius lacte copioso & temente non in annos recondi-
ta, sed in dies incredibiliter pullulante, innumeros alit filios, vt paupertatis com-
plexu, vt eius penuria delectatur! Et horum sacer ille affectus, quo nisi Bethle-
mitico infantis Dei, & Virginis Matris fonte profluxit? hæc est paupertatis regna,
hoc ad omnem memoriam admirabile caelestis Reginae palatium.

Iam verò quavis in virtute sunt nobis excogitanda varia, quæ solent ex natu-
ra ipsius emanare, quorum primum videtur ipsa esse honestas, quæ licet vix aliud
sit quam ipsa met virtus, splendorem tamen quemdam & decorem maiestatis
cum amabilitate coniunctum, quandamque, quæ non oculis corporis, sed men-
tis cernatur, pulcritudinem animi sonat. sic autem intelligitur, vt quemadmo-
dum pulcritudo est apta quædam coloris, lineamentorum membrorumque pro-
portio: ita animæ, sine qua nequaquam pulcrum esse posset corpus, sua non de-
est pulcritudo, quæ profectò alia esse non potest, quam si eius pars omnis ad eò
rectæ rationi conformetur, vt illustre nescio quid, & ad omnem, vbi rectius iudi-
catum fuerit, partem habile & expeditum cluceat. quo sanè pacto videas pru-
dentiam discretionemque, depulsa ex animo rerum expetendarum fugiende-
rumque ignorantia quasi tenebris, lucem quamdam & rectæ dijudicationis
splen-

splendorem, velut venustissimum illi colorem inferre: virtutes verò reliquæ, cum vitiis debilitationem, stuporem, distortamque prauitatem sanant, cum dissonantia omni sublata, summam conuenientiam, & ad meliora concordiam, quasi lineamenta restituunt, cum ipsas vires, & in id quod ex ratione est pronitatem & impetum quasi robusta quædam membra superadunt, annon quidquid pulchritudinis perfectioni addi potuit, abundè videntur adiecisse? annon in eiusmodi animo eximiam quamdam cum dignitate formositatem contemplanur? Sistamus ergo cogitationem, & quemadmodum corporum quæ placet pulchritudinem, sæpius oculis cernimus, & cernendo delectamur: ita hanc speciem, hoc illustre formæ decus quacumque in virtute & ex virtute impressum expressumque, læti, & diutius, animo ad spectemus, sitque hæc prima nobis sancti amoris illecebra. Sic possumus diuitias abdicantis animum intueri, caducarum rerum & mortalium contemtionem celsius eleuatum, dissipatis auaritiæ retinaculis ad quæuis expeditum, cupiditatibus resectis tranquillitatis nitore fulgentem, translatoque ad celestia amore purissimis diuinæ caritatis radijs illustrem: quæ omnia cum supremæ rectissimæque rationi maximè consentanea sint, honestatis decorem & pulchritudinem ex anima illa erumpentem restantur. Eam ipsam nobis etiam expetendam, in nos omni conatu aduocandam agnoscere debemus: indeque ad vitij sceditatem execrandam excitari: est autem illa sceditas è rationibus planè oppositis cognoscenda, quòd naturæ, quòd ordini, quòd rationi, quòd Deo repugnet, & sit odiosa. plura non addo, ne à proposito longius digrediar.

Alterum quod vehementer allicit est utilitas, quæ ipsa perse, vel potius hominum auiditate nimia, tantæ solet esse pellaciæ, vt vbi spes eius affulserit, non paucos hominum, honestate contemta, ad suum quæstum transuersos agat. Hic ergo sit nobis quàm certissimum, vtile nihil homini esse posse quod sit abs honestate disiunctum: quippe cum honestate & ratione differat homo à belluis, potestne id esse illi vtile quod ferinum & belluinum eum fecerit: vt omittam quàm soleat prauorum consiliorum, & iniustorum emolumentorum euerfor esse Deus, quàm innumera animo nostro importet damna peccatum, ad quod expugnandum cum nemini desint argumenta, omnino est fallæ adumbratæque utilitatis existimatio ab opinione nostra euellenda. At cuiusuis virtutis certa est, & non medioctis utilitas: est enim quædam, qua nihil desiderabilius, animæ sanitas, opposita mala depellens, & habiliorem ad id quod rectius est reddens; tranquillissima quadam pace totum hominem perfundit, perturbationes molestas sedat, à Deo, angelis & hominibus laudatur, gratiam & amicitiam diuinam conseruat ac auget, immensam denique & æternam beatitatis celestis coronam iustis meritis comparat. Quæ profectò qui seriò cogitarit, clarè ille perspiciet, hanc vel utilitatem esse solam, vel certè tantam, vt præ illa emolumentum aliud nullum sit utilitatis nomine dignandum. Iam verò his perspectis, ad

quamcumque virtutem accefferis, illico promptum fuerit eius fructus enarrare. Virtutum autem atque rectè factorum, eadem sunt utilitates & commoda. Quare in mendicatione descripta, Dei que nomine suscepta videre possum idè gregiè præstari: morbos enim animi cupiditates habendi persanantur, delicatus corporis victus & habitus duratur, superbix ferocia contunditur, suis ipsius demittendi assuetudo generatur, deiectionis tantæ propter Deum (suavissimi recordatio est, caliculis omnibus perplacet, non exiguis gratiam diuinam actibus exaggerat, caelestesque in æternam beatitudinem, & non vulgares coronas apparat. Atqui si hæc ipsa propiùs ad nos admouerimus, de que imitando eiusmodi opere cogitauerimus, eadem quoque commoda in nos derivanda reperiemus: estque hoc ordine, pari que methodo progrediendum in ceteris.

At quoniam interim accidit, nec est profectò rarissimum, ut nos honestas utilitasque alliciant, ab aggrediendo tamen deterreamur, vel arduitate rei, velleboris timore deiecti: est nobis hic ignavia torpor excutiendus, plurimamque virtuti facilitatem inesse, non tam, ut credamus quam ut, si fieri potest, persentiamus laborandum est. Hoc autem ut in animam inducamus, proprie & maxime valent exempla Sanctorum: dum enim eidem cui nos infirmitati carnis obnoxios, grauioribus tentationibus appetitos, præ nobis longè duriora passos esse, & quam maximè austera rigidissimè pertulisse dispicimus, istudque omne summa alacritate peregisse; profectò nihil restat, quam ut fateri cogamur, posse illa eadem, aut si non eadem, minora certè & faciliora, magna mentis alacritate, magna que facilitate ab homine suscipi, cumque susceperit perfici. accedit etiam quòd fermè à rebus magnis & nouis inchoandis, quidam horridus pauor solet auocare, quem nulla res æquè depellit, atque dux fortis, qui aspera omnia præeundo complanasse videatur. Multa præterea magna que virtuti auxilia præbent sunt, multa que illam nobis perfacilem esse doceant. Auxiliator enim adest Deus, qui, ut multi Sanctorum volunt, pia nostra desideria in tantum exaudiet, quantum nos ab eo exaudiendos esse credemus; iam si eius infinita est potestas, eius viribus decertanti victoria est in facili, quomodo non erit facilissima virtus, ad quam, auxiliarem ab eo gratiam, quantam voluerimus, tantam impetrebimus? Quis sperauit in eo, & confusus est? numquid non & Angelis suis mandauit de te ut custodiant te in omnibus vijs tuis? tene tot fortissimorum Dei militum circumuallatum præsidij, infirmum imbecillumque reputabis? Sed & tibi tanto auidius præstò adsunt innumerabiles Sancti, quòd tuam olim debilitatem experti miseritè hominum didicere succurrere. O quoties sustinuerunt turbantem, lapsantem erexere, deiectum confirmare, excitare languentem: quoties truculentissimorum hostium impetus represerunt, retexerunt insidias, conatus eluserunt! & his angelicis, hisce sanctis copijs cinctus, nonne qualiter hostiles acies imperterritus irrumpes? Ecce enim eo quoque natura propensio

inuitat,

inuitat: nihil quippe tam hominis est proprium, quàm ratio, quàm mens, mentemque perficiens virtus; nihil ab eo magis alienum quàm vitium, quod est quidam animi morbus, ægrotatio, distortio, prauitas & deformitas: nec verò si longiore malum iam inueterauit consuetudine, si honesti ignorantia laudatur, si delectationis appetitione diligitur, minùs idcirco vel nature nocet, vel ab ea depelli debet; imò verò tanto magis, quo est nocentius quando tantum pollet, haud secùs atque inualetudo corporis tanto est curanda diligentius, quanto penitiùs illi in hærit. Quid? quòd mali peccati que peruersitas, & quouis odio digna pernicies, stimulos acriores subdendo, ipsi etiam virtutis facilitati suffragari videtur? quòd ipsum vehementiùs facit, necessitatis in qua sumus positi, perpessus probeque perspectus articulus: etenim si vstiones, si amarissima medicina, grauitate periculoque morbi urgente, quadam quasi dulcitudine, abs vitæ conseruanda desiderio, condiuntur; si ipsa sæpè numero è periculis euadendi desperatio, faciliores & in speratas effugio vias aperit, quantos & quàm insuperabili robore animos à nobis indui par foret, qui certò scimus in eam nos redactos esse necessitatem, vt vel voluptati seruientibus æterna sit morte moriendum, vel virtuti deditis optatissima sint reposita immortalitatis præmia fruenda? Sic ergo amabiliter & desideratè nobis est virtus intuentia, vt quæ nobis bonorum omnium origo, & malorum sit expultrix: eius verò amorem & appetentiam maximam cum excitauerimus, non facilè ad vltos virtutum insulcus, vel formidatos terrores, pauidi contrahemus animos. Sed non possum facere quin istud iterum commendem, facilitatem virtutis clarissimè patere è Sanctis: cum enim non alterius conditionis, non diuersæ nature fuerit in illis, si prauo semoto affectu, si animi imbecillitate superata, ritè quod verum & æquum est ratiocinemur, quid est cur eis perfaciles, cur alacriter virtutis partes omnes obita fuerint, & derepente eadem illæ nobis omninò arduæ inaccessibleque videantur? sanè non id virtus efficit, quæ ipsa sibi semper similis est, allicitque ad se potiùs quàm repellit, sed facit hoc imbellis animi nostri mollitudo, quam vtinam superemus aliquando, & protinùs prona erunt omnia, & sensuum nostrorum tot præsidij deuicta contumacia flectentur. Neque verò hîc necesse est, vt horum argumentorum vim quæ abundè satis elucet, in eadem mendicandi voluntate persequar: si enim virum tibi effinixeris cui sordet tellus, cælum sit in amoribus, crux in delicijs, comoda sint exosa, cui copiosissima adspiret diuina gratia, cui Deus, Angeli, Sancti sunt in oculis, cui edomuisse carnem, sensus frangisse, æternitati seminasse sit in opratis; si tibi inquam talem effinixeris, numquid non viro eiusmodi mendicatem & paupertatem facilem iucundamque censebis? non ei incredibilem animo pacem tranquillitatemque peperisse? non ingentia, quòd inanes diuitias pauperi pede premeret, gaudia cumulasse? quid verò? si honores, si diuitiæ, sic illi nolenti & inuito obrutæ essent, vix

vt refutare potuiffet, bone Deus! quantus illum animi angor oppreffiffet, quid non efflet molitus, vt illas à fe quali pestes præfentiffimas longiffimè amoueret: has igitur exhorrefcebat plurimùm, in paupertate verò & mendicitate vt plurimum dilectis fuauiffimè conquefcebat.

At verò incommoda fe multa fenfibus obijciunt: refutanda, comprimenda, grauioribusque quæ in contrario funt incommodis, omnis eorum eft afperitas lenienda: quid enim? fi durum hîc fuerit, annon durius in æternum? fi pauper fueris voluntarius, an nescit, annon prouidebit Deus quibus opus habeas? fi fenfus non edomueris, quàm erit eorum intolerabilis impotentique dominatus? at fi fic feceris, en tibi quot commoda? hîc auxilio erit vtilitas, vnam enim rem alterius ope fuffentare decet.

Et quidem quæ diximus cuius funt virtuti communia, propria tamen singularum eft & peculiaris quædam honeftas, vtilitas, facilitas, interdumque honeftas, facilitate, interdum vtilitas, interdum & facilitas præ ceteris eminet: honeftas, in magnanimitate; vtilitas, in deuotione; facilitas, in modestia elucet: vt plurimum tamen dubium eft quid potiffimè fplendeat, vt in obedientia, caftitate, paupertate, humilitate, honeftasne an vtilitas eft potior? at verò cum id animaduertimus, ijs maxime inhærere debemus quæ magis exftant, & eorum amore ad totam ipsam virtutem amplectendam animum inducere.

Eft etiam fui ipsius ratio habenda, vt fe quisque difpiciat, noritque qua melius illecebra capi poffit, quæ apud illum argumenta plus valeant: funt enim qui cuiuspiam re vera leuioris rationis obiecto perculfi, facili momento fe in ea impelli confilia finunt, ad quæ antea numquam vilius potuerant perfuafione adduci: tantum fcilicet, in rationum cum natura conuenientia, momenti in eft. hanc autem, feu cafu, feu animaduertione, fi quando deprehederimus, eft ea plurimum vtendum; in eamque folerter deuergendum eft partem, non quæ ratione fui optima & perfectiffima, fed quæ ad nos in meliora promouendos, eft futura quàm aptiffima.

Huc etiam fpectat, eftque id munus intellectus, vt virtutis præftantia cognita vias & exercitationes veltiget, quibus eam comparare, conferuare, augere conftanter poffit. Prouidere quoque & cogitatione præoccupare oportet, quid cõtrâ fit infurrecturum, vbi pugna fit magis anceps, qui poterit tutius decertare, & certius victoria reportari: Inquirendum num quid non meliore, conftantiore, perfectiore aliqua via virtutem tenere, exercere poffemus? eftne aliquid quod fuperadiectum vellet Deus? Cum autem vel viam & methodum acquirendæ, vel modum exercendæ virtutis inuenerimus, tum verò eadem ratiocinatione animi vtendum eft: quæ videlicet in illis honeftas, vtilitas, facilitas reperitur: quor illis neglectis incommoda, damna doloresque coniequentur.

Pater igitur quanta fe intellectui noftro ad ratiocinandum copia, quàm latus & immentius campus aperiat, vbi primùm virtutis alicuius ftadium fuerit ingref-
sus:

fus: ecce enim statim in eius natura, honestate, vtilitate, facilitate occupatur. Inde quaerit qua via, quibus artibus ad eam debeat tendere. quod cum repererit, tum huius ipsius naturam, honestatem, vtilitatem, facilitatem, cum virtute conuenientiam, & frequentationis mensuram definit. Ad haec de exercitatione sibi praescribenda possunt eadem ratiocinationes institui. Item quaerit numquid melius appareat, de qua hoc ipso eadem scrutari. Hinc autem si in contrarium deflexeris, & in id quaerit contraria sunt, nempe sceleratam, damna, cruciatu, peruersitatemque naturae, & conscientiae angores coaceruaris. Si haec vel plura vel aliqua exemplo Sanctorum, Beatissimae Virginis, vel Domini nostri Iesu Christi confirmaueris, atque ex his interdum saltuatim ad eorumdem Sanctorum, diuinamque opem implorandam eruperis, equidem vides quam facile sit in vana quaerit re quam diutissime animum pascere. Verum de imploratione non loquor modo: quamuis enim ad intellectum eatenus attineat, qua sensa mentis exponit; melius tamen hic a nobis voluntati adiungitur, quod in ea plurimum dominetur affectus, nec bene atque vtiliter nisi voluntate concitatore fiat. Nec vero nostrum est, quod semel monuisse sufficiat, quid ad quam animae facultatem spectet, curiosius & subtilius vel indagare vel obseruare, sed solum ad meditationes bene vtiliterque peragendas, quemuis, etiam subtilitatum earum ignarum, erudire; eoque ordine singula componere, qui lectoris vtilitati potius, quam naturae vel scholarum indagini seruiat.

Iam vero quod a me de peccato tam obiter actum est ut magis tacitum quam de eo dictum esse videatur, is minime mirabitur, qui meminerit Religionis viris haec scribi, quibus non peccata sed virtutes aemulandae occurrant.

Verbo tamen perstringamus, ut si quando luce virtutis excitati peccati venialis (nam de mortifero nullus hic mihi sermo) tenebras in nobis inferpere videmus, tum vero ad eius depulsionem nos acriter incitemus: etenim peccata ipsa per se foeda, Deoque inimica sunt, mentem perturbant, rationi rectae repugnant, eiusque dominatum quantum in se est & evertunt & peruertunt, merita minuunt, progressum in virtute impediunt, nitorem caritatis infuscant, animum debiliorem reddunt, paulatimque vires exedendo, viam peccato mortifero mox intro irrupturo aperiant. Habent praeterea singula suam quamdam propriam sceleratam, & sua incommoda, ob quae vitari maxime debeant. Sunt etiam in homine incompositi & perturbatiores quidam affectus, quas imperfectiones passim nuncupamus, in quibus & exaggerandis & detestandis, eadem sunt argumentorum machinae ad mouendam, nominatimque in eis expendendum, quam personam nostram dedecant, quam cum susceptae vitae rationibus pugnent, a perfectione abducant, in peccata praecipitent, quam sit quae de illis reportaretur victoria gloriosa, fructuosa, heroica, Deo denique placens. Ad extremum tandem, quo potissimum pacto, melius, tutius, euelli vitia, reseruari praeua affectiones valeant, inquirendum est; & discernendum, prudenterque statuendum, quomodo,

do, quæ rectè iudicata fuerint, constanter exequemur. Quibus cum exempla Sanctorum, eamque de qua dicemus multiplicem variorum affectuum commotionem addiderimus, en tibi quàm exundans piæ occupationis copia diffundetur: ecce enim, si quod rectè factum meditando expendis, primò ea omnia sponte occurrunt quæ de historicis diximus; deinceps verò ubi virtutem notaveris, aderunt quæ de virtute, vnde postremò ad hæc ipsa, quæ de vitijs prolata sunt, cogitatione delabèris: iterumque ex his ad priora contentius revertèris.

Atque hæc sunt potissima intellectus & iudicij officia, cum de virtute meditando agitur: nec enim, quod superiore capite fecimus, hîc intellectum à iudicio fecerimus; quippe cum virtutis natura sit in actione posita, omni quæ de ea habetur intellectio, ad agendum exercendumque referatur, superuacua foret, parumque ad usum accommodata, si quæ distinctio hîc à nobis poneretur. Quis enim non videt eum qui virtutem aliquam honestate amabilem, veritate desiderabilem, facilitate comparabilem intelligat, eundem etiam, quod iudicij practici est, eandem expectandam iudicare? Hæc igitur hoc de capite dicta sufficiant.

C A P V T X I.

De permouenda voluntate.

Equidem quæ hætenus dicta sunt eò referuntur omnia, ut voluntatem efficacius mouere possimus: hanc enim ad meliora traducere, victoriæ est; non traduxisse, est in ceteris operam luisse: quid enim profuerit, vel memoriæ felicitas, vel scientia intellectui, si voluntati desit bonitas, à qua sola boni, per quam solam beati esse possumus? Quamquam si quæ præcepimus obseruentur, & sapientius voluntati obiecta fuerint, fieri nõ potest, quin à quavis durissima pertinacia recedens, paulatim emolliatur.

Est autem duplex voluntatis permotio; vna quæ sensu fit, altera quæ iudicio atque ratione. Sensu vel quasi sensu solo fieri credenda est ea omnis motio, quæ voluntas aut appetit, aut auersatur aliquid, sola alicuius rei intellectui in cognitæ & iniudicatæ appetentia, ex impetu & subitariè exorta: & quamuis donec boni & mali nulla ratio apparet, non sit eiusmodi motio annumeranda peccatis, in deterius tamen vergit, eo quæ ipso vitiosa est, & homine nondum digna, quo ratione & intellectu nondum est prædita; qui cum accesserit, tum verè & perfectè humana fuerit, sed vel bona vel mala pro rei natura.

Hinc tamen clarè patet quanti faciendæ, quamque acriter compescendæ sit, cuius vel sunt motus tam celeres, vel tam potentes, ut solo cuiusvis rei obiectu